

FRANCO-ROMANIAN RELATIONS IN THE XIX CENTURY

Ana Platon

PhD. student,,Babeş-Bolyai” University of Cluj-Napoca

Abstract: During the first two centuries after the fall of the Roman Empire Western Europe supported and elicited the emergence of new adjacent organizations. Up until the twentieth century Orthodoxy was seen as a foreign religious and spiritual practice. The contact between it and the Western culture, fostered within various Diasporas (e.g. Romanian, Greek, Russian) represents a spiritual event with one of the most far-reaching impacts in the nineteenth century. Cultivating the unity of faith and nation, the Orthodox Church supported the great historical events that had as their goal the national unity of the Romanians: the Unity of the Principalities (1859), Romania's independence (1877-1878) and the Great Union of 1918.

Keywords: France, Romania, the nineteenth century, Catholicism, Orthodoxy.

1. Legăturile franco-române în secolul al XIX-lea

Românii și francezii s-au întâlnit pe aceleași câmpuri de bătălie cu ani în urmă. În 1393, cavalerii burghezi au luptat alături de oștenii lui Mircea cel Bătrîn, iar în 1445 francezii s-au întâlnit cu Vlad Țepeș. În secolul al XVIII-lea, relațiile româno-franceze s-au accentuat, astfel încât în Principate au început să ajungă negustorii sau intelectualii francezi.¹

Relațiile României cu Franța au o lungă istorie, avînd în vedere apropierea celor două țări latine, însă în ceea ce privește România, influența puternică a culturii franceze, resimțită în principal din secolul al XIX-lea, a împiedicat penetrarea și afirmarea culturii rusești în principal:

“România nu se poate despărți sufletește de Franța, niciodată. Pentru că între poporul român și cel francez este o veche și intimă afinitate, intelectuală și spirituală. Veche, imi vine a crede, chiar dela originea comună a acestor două popoare, Intimă, în așa măsură, în cît țările Moldo-Valahe au fost socotite în totdeauna de către Franța, ca țări surori, locuite de un popor, de aceeași rasă, vorbind o limbă asemănătoare cu cea franceză și urmărind același ideal.”²

Putem afirma însă că poporul francez a început să ne cunoască mai bine și să ne sprijine atunci cînd au venit în contact cu noi prin misionari, călători și ambasadori francezi.³

“Atunci însă, cînd aceste două neamuri se întîlnesc, în calea istorică a popoarelor, Franța recunoaște, cu surprindere și emoțiune, că a regăsit acolo, în depărtare, la gurile Dunării albastre, un popor latin, un frate răslețit de multă vreme, dar care și-a păstrat, cu îndîrjirile, pămîntul, limba, credința, tradițiile și obiceiurile strămoșești și care pînă astăzi păstrează și cultivă în sufletul său, aceleași sentimente de dragoste și frăție, către sora sa mai mare, - Franța.”⁴

¹ Nicolae Iorga, *Histoire des relations entre la France et les Roumains*, Imprimerie „Progresul”, Iași, 1917, p.1

² Veniamin Pocitan Ploșteanu, *Biserica Ortodoxă Română din Paris- cu o introducere asupra relațiilor franco-române*, Ed. Tipografia cărților bisericești, București, 1940, p. 5

³ Dan Berindei, *Politica externă și diplomația la începuturile României moderne*, Ed. Mica Valahie, București, 2011, p. 213

⁴ Veniamin Pocitan Ploșteanu, *Biserica Ortodoxă Română din Paris- cu o introducere asupra relațiilor franco-române*, p. 5

Ce înseamnă secolul al XIX-lea? Este o perioadă de transformări decisive, care au făcut ca Franța să treacă de la vechiul regim absolutist și feudal, la modernitatea unei democrații parlamentare și capitaliste. Așadar, Franța trăiește 25 de ani de rasturnări de situație, tensiuni politice și sociale, de victorii și înfrângeri. Iată de ce secolul al XIX-lea nu începe cu adevărat decât la Restaurare, în 1814, atunci când Franța, învinsă dar alinață, poate începe învățarea modernității⁵.

„Revoluția a avut efectul unui șoc asupra întregii culturi europene, comparabil cu acțiunea Refomei în secolul al XVI-lea. Revoluția franceză a condus la mutilația în cultura veacului, la o transformare nu numai a sensibilității, dar și a tuturor formelor de discurs literar”⁶, de aceea, “prin idealurile sale, pentru libertate și independență, precum și prin visul ei pentru egalitate frățească, - Revoluția- rămîne mereu vie în meu vie în memoria oamenilor”⁷.

În decursul unui secol, de la sfârșitul Imperiului din 1814, pînă la primul conflict mondial din 1914, Franța a trecut de la vechiul regim la modernitate. Secol de profundă transformare, prin succesiunea regimurilor politice, ceea ce a condus la dezvoltarea modelului Republican. Secol care a văzut revoluția industriei, creșterea urbană, afirmarea clasei burgheze și nașterea prolateriei. De asemenea, a fost un secol de decreștinare progresivă și de laicitate republicană, un secol de o extraordinară creștere intelectuală și creativă, încrucișată de romantism, simbolism, impresionism și Art nouveau⁸.

Parisul a fost în prima jumătate a secolului al XIX-lea, un centru de formare culturală. Studiile și călătoriile în Franța în această perioadă au reprezentat un aspect important al relațiilor româno-franceze, când un număr mare de tineri români au ajuns să studieze la Paris⁹.

Din anul 1830, au avut loc schimbări și evoluții în toate domeniile: educație, teatru, media, religie și arte plastice. Știm, de asemenea, că la Sorbona au studiat mai mulți români, printre care amintim: Vasile Alecsandri (poet), Spiru Haret (astronom / ministru), Alexandru Ioan Cuza¹⁰ (suveran al Principatelor Unite între 1859 și 1866); Iosif Gheorghian (Episcop), Nicolae Iorga (prim-ministru), Alexandru Macedonski, George Enescu, Titu Maiorescu, Ștefan Luchian etc.

Așadar, în 1848 studenții români înființează Societatea Studenților români din Paris, avînd ca președinte pe renumitul Ion Ghica. Din consiliul acestei asociații au făcut parte Dimitrie Bolintineanu, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, pionii principali ai mișcării revoluționare din 1848 din Principatele române. Astfel, în 1859, în urma unirii Moldovei cu Țara Românească, relațiile franco-române se întăresc, Franța sprijinind această alianță.

Biserica Ortodoxă Română în Franța secolului al XIX- lea

Comunitatea ortodoxă românească din Franța a fost una dintre cele mai puternice comunități din ce în ce mai numeroase în diversitatea etnică și în dezvoltarea ei.

⁵Jean Garrigues, Philippe Lacombrade, *La France au 19e siecle (1814-1914)*, Armand Colin, Vuef, 2001, p. 5

⁶ Anca Sîrbu, *Ecourile Revoluției în romanul francez al secolului al XIX- lea*, Editura Academiei, București, 1994, p. 139, <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A1343/pdf>, accesat în data de 24.10.2018.

⁷ Nicodim Unțanu, Alexenia Slivăț, Documente inedite franceze în arhivele românești, în: *Revista Arhivelor*, anul XLVIII, vol. XXXIII, nr. 4, p. 595.

⁸ Jean Garrigues, Philippe Lacombrade, *La France au 19e siecle (1814-1914)* p.6.

⁹ Nicolae Isar, „Românii la studii în Franța în anii 1800-1834”, în: *Analele Universității. București*, an XVIII, 1979, pp. 41-59.

¹⁰ D. Ivănescu, Virginia Isac, „Date noi privind viața și activitatea lui Alexandru Ioan Cuza pînă la alegerea sa ca domnitor al Principatelor Unite, în: *Revista Arhivelor*, anul XLVIII, vol. XXXIII, nr. 4, p. 11.

„Biserica, maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbii și unitatea etnică a poporului, Ea, care domnește puternic dincolo de granițele noastre [...] e azilul de mîntuire națională în țări unde românul nu are stat...”¹¹.

Ceea ce găsim în Biserica Ortodoxă Română se găsește și în ortodoxia greacă sau rusă, deoarece ortodoxia este ceva universal și impresionant. Dar, în același timp, există caracteristici specifice care fac parte din civilizația românească, civilizație marcată de multe suferințe istorice.

O altă trăsătură importantă a românilor este aceea de a fi un popor latin și ortodox, care cred că este unic, pentru că toți oamenii de origine latină sunt catolici.

“*Ortodoxia este cunoscută în Europa (occidentală) prin variantele ei slavo-bizantine cu accente exotice: liturghia bizantină, filocalia greacă, iconografia rusă, monahismul athonit. Vrem să arătăm aici că există și alte versiuni, precum cea română, care împletește spiritul chinoviei (mănăstire), liturghie (parohia) și apostolatului (comunitatea socială), fiind astfel în stare să ofere un aport propriu la învigorarea și regenerarea culturii creștine în Europa, unde Ortodoxia a acumulat o întârziere de manifestare nejustificată*”¹².

Pînă la sfîrșitul primului război mondial (1914-1918) prezența ortodoxă în Franța a fost discretă, însă în Paris, primele slujiri ortodoxe au avut loc în secolul al XV-lea, mai apoi în 1738 și 1757, Ambasada Rusiei la Paris avînd o capelă deservită de un preot. Mai tîrziu, comunitatea ortodoxă rusă din Paris, în 1860, la propunerea contelui Paul Kisselev și a împăratului Alexandru al II-lea, capelanul Ambasadei Rusiei, Părintele Joseph Vassiliev, a decis să planifice construirea unei biserici permanente.¹³

De cealaltă parte, Biserica Ortodoxă Greacă, precizează că ortodocșii greci au fost organizați să vină la Paris înca din anul 1821, astfel că prima capelă greco-ortodoxă a fost deschisă în cadrul consulatului, dar nu a fost recunoscut oficial¹⁴, însă în 1895 a fost inaugurată Catedrala Sfîntul Ștefan cu hramul Sfîntul Ștefan, construită în stil bizantin. Mai apoi au fost construite alte catedrale în diferite orașe din Franța.¹⁵

În ceea ce privește românii, aceștia și-au deschis prima capelă în Paris, într-un apartament, la adresa 22 Rue Racine, în 1853. Văzînd numărul mare de români, peste 20.000 la număr, care au luat cu asalt capitala Franței, regele român- Carol I, a cumpărat în anul 1892 biserica de pe Rue Jean de Beauvais, din mijlocul cartierului latin, închinată Sfîntilor Arhangheli.¹⁶ Așadar, arhiepiscopul Visarion Puiu (1879- 1964) a fondat prima episcopie românească din Europa Occidentală.

Situată în inima Cartierului Latin¹⁷, aproape de Sorbona, prima universitate din Europa și Catedrala Notre-Dame, Biserica Ortodoxă Română a devenit una dintre cele trei mari sanctuare ortodoxe din Paris. La poalele Muntelui Sfanta Genevieva, la fel ca Sfîntul

¹¹ Î.P.S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, *Mihai Eminescu- cuvinte de suflet*, Ed. Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2006, p. 15.

¹² Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Ortodoxia în Europa- Locul spiritualității române*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1995, p. 7.

¹³ Nicolas Ross, *Saint-Alexandre sur-Seine. L'Église russe de Paris et ses fidèles des origines a 1917*, Edition Cerf, Paris, 2005, p.140.

¹⁴ Michel Bruneau, „Une immigration dans la longue durée: la diaspora grecque en France”, en: *Revue Espace Populations Sociétés*, Année 1996, Volume 14, Numéro 2-3, pp. 485-495.

¹⁵ Christine Chaillot, *O scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe din Europa Occidentală în secolul XX*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, p. 33.

¹⁶ *Ibidem*, p. 34.

¹⁷ Jean-Paul Besse, *L'Église Orthodoxe Roumaine de Paris*, Edition D.U.C., Paris, 1993, p.15.

Efrem Sirul sau Sfântul Iulian, Melekitul de astăzi, a avut o trecere mult mai veche decât catedralele ruse și grecești, ridicate în secolul trecut.¹⁸

“Un șir, o unitate, o entitate formată din indivizi diferiți, din locuri și vremuri diferite, dar toți în același cadru a ceea ce se numește ortodoxie, toți în același duh, locuri diferite, limbi diferite, obiceiuri secundare diferite, de la o țară la alta, dar o unitate între ei; aveau cu un numitor comun.”¹⁹

Wladimir Guettée și poporul român

Wladimir Guettée, preot romano-catolic convertit la ortodoxie, francez de origine, teolog și mare istoric al secolului al XIX-lea, sub numele său de mirean, René-François Guettée s-a născut la 1 decembrie 1816 la Blois, Franța, din părinți creștini. Elev silitor, a absolvit seminarul din Blois, perioadă în care a reușit să își formeze o alesă cultură prin lectură. La o vîrstă fragedă el a fost numit preot într-un sat mic, unde, și-a continuat studiile și cercetările. Munca sa nu a rămas fără un răspuns, așa că la scurt timp a primit binecuvîntare din partea episcopului Fabre des Essarts din Blois pentru începerea publicării lucrării “*Histoire de l’Eglise de France*”²⁰. Fiind împotriva curentului ultramontist, tînărul istoric montanist a atras invidia celor din jur, ceea ce îl determină pe noul episcop de Blois să-i pună lucrarea la Index²¹.

Mai apoi a fost numit preot la un spital din Paris, unde nu a rămas pentru mult timp dat fiind faptul că același arhiepiscop care îl numise preot, Sibour, l-a concediat deoarece nu a vrut să-și facă faimă rea prin sprijinirea unui preot pus la Index.

Greutățile nu s-au oprit aici, astfel încît, Morlot, urmașul episcopului Sibour i-a ridicat lui Guettée dreptul de a sluji, iar cartea de căpătîi amintită mai sus nu i-a fost premiată de către Institutul Franței, pe motiv că nu a vrut să se pună în contribuție cu Indexul roman., iar la scurt timp i s-a interzis să mai poarte titlul de abbe²².

Lovit din toate părțile, Guettée nu s-a lăsat intimidat și și-a continuat căutările, ba chiar și le-a accentuat, ajungînd să își expună ideile într-o nouă revistă “*L’union Chretienne*”, apărută între anii 1859-1892, într-un număr de 28 de volume.

În *Amintirile unui preot catolic devenit preot ortodox*, el a încercat să definească prin termenul „jansenism” cinstea, conștiința morală, ostilitatea față de cazuistică²³, pe care o avea din familia sa, și în special de la mama sa: „*Asemenei ei, eu eram deci, din copilărie, un jansenist, fără să știu. Nu se putea găsi decît un instinct creștin, o opoziție innăscută față de tot ce numim astăzi iezuitism*”²⁴.

Pentru instruirea sa religioasă a fost încredințat unui preot, Leon Garapin, iar apoi a intrat la micul seminar din Blois, pe care l-a părăsit la scurt timp pentru marele seminar. Încă din primii ani de școală, el a fost pasionat de cărțile de istorie, pe care pur și simplu le-a

¹⁸*Ibidem*, FN.

¹⁹ Bogdan Mateciuc, *Lungul drum către acasă- un neoprotestant descoperă Biserica Ortodoxă*, Ed. Aeropag, București, 2012, FN.

²⁰ Ioan Vasile Leb, “Wladimir Guettée și românii- 180 de ani de la nașterea sa”, în Ioan Tulcan și Lizica Mihuț (ed.), *175 de ani de la înființarea învățămîntului superior teologie arădean*, Teologia- Revista Facultății de Teologie din Arad, Arad, 1997, p. 27

²¹*Ibidem*, p.27

²²*Ibidem*, p. 28.

²³Cazuistica este o parte a moralei stoice, talmudice, scolastice și iezuite care încerca să rezolve cazurile de conștiință, dându-le interpretări meșteșugite. În cazul de față este vorba despre o practică folosită de duhovnicii iezuiți pentru a justifica diverse păcate.

²⁴ Wladimir, Guettée, *Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox*, Fishbacher, Paris, 1889, p. 7-8.

jumulit: „Citeam cu seriozitate, făceam analize asupra lecturilor mele și chiar tabele sinoptice ale evenimentelor și datelor pe care mi le furnizau cărțile pe care le citeam”²⁵.

La marele seminar, el i-a descoperit pe Descartes, Malebranche și Bonald: „Eram eclectic și admiteam ce-mi convenea în diverse sisteme. Am comis atunci o mare crimă. Nu mi s-ar fi dat iertarea de păcate dacă aș fi mărturisit. Am știut să-mi procur câteva lucrări ale lui Herder, Kant, Cousin, Damiron. Am citit chiar și câteva opere ale lui Voltaire, Diderot, J. J. Rousseau [...]”²⁶.

Wladimir Guettée s-a apropiat de teologie, având idei înalte, însă și-a dat seama că studiul individual l-a ajutat mai mult decât cele învățate în școală. Prigoana a devenit tot mai aprigă, iar convingerile religioase s-au limpezit definitiv, astfel că în 1861 s-a convertit la ortodoxie prin Biserica Ortodoxă Rusă, aceasta conferindu-i titlul de doctor în teologie pe baza lucrării „*La Papauté schismatique*”²⁷.

Opera părintelui Wladimir Guettée a apărut și în țara noastră în anul 1863, prin bunăvoința și traducerea unei scrisori de către Arhiepiscopul Calinic Miculescu, iar mai apoi sprijină tipărirea cărții „*Histoire de l’Eglise*”. În Muntenia opera părintelui s-a făcut cunoscută datorită teologului grec G. Zotu, director al Mitropoliei Ungro-Vlahiei și apoi profesor la Facultatea de Teologie din București, însă cel mai „stăruitor traducător și răspînditor al operelor” rămîne Mitropolitul Ungro-Vlahiei, Iosif Gheorghian²⁸.

Concluzii

Interacțiunile intelectualilor români din perioada dintre cele două războaie cu cultura franceză au fost incontestabile și au devenit marca unei întregi generații, ale cărei consecințe sunt încă foarte vizibile.

Biserica Ortodoxă Română a fost întotdeauna alături de poporul român, iar în acest context Nicole Iorga precizează:

“Mitropoliții, episcopii, egumenii și așa de adesea ori și smeriții călugări ori umiliții preoți de mir au dat poporului, ei singuri aproape, toată învățătura, au înzestrat neamul cu o limbă literară, cu o literatură sfântă, cu o artă în legătură cu gustul și nevoile lui, au sprijinit Statul fără să se lase înghițiți de dinsul, au călăuzit neamul pe drumul pămîntului fără a-și desface ochii de cer [...], dînd istoriei noastre cărturari, caligrafi, sculptori de lemn, argintari, oameni de Stat, ostași, mucenici și sfinți”²⁹.

Așadar, cultivînd unitatea de credință și neam, Biserica Ortodoxă a susținut marile evenimente istorice, care au avut ca țel unitatea națională a românilor: Unirea Principatelor (1859), Independența de stat a României (1877-1878) și Marea Unire din 1918.

BIBLIOGRAPHY

Berindei, Dan, *Politica externă și diplomația la începuturile României moderne*, Ed. Mica Valahie, București, 2011.

Beleuță, Ilie, “Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox”, în: *Revista Teologică*, nr. 1-2, 1927.

²⁵ *Ibidem*, p. 9-10

²⁶ Wladimir Guettée, *Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox*, p. 13.

²⁷ Haralambie Cojocaru, *Wladimir Guettée și papalitatea*, în *Ortodoxia*, an. I, 1949, nr. 1-2, p. 141.

²⁸ *Ibidem*, p. 143.

²⁹ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, ediție revăzută și adăugită, Ed. Ministerului de Culte, București, 1928, p. 4.

- Bruneau, Michel, „Une immigration dans la longue durée: la diaspora grecque en France”, en: *Revue Espace Populations Sociétés*, Année 1996.
- Besse, Jean-Paul, *L'église orthodoxe roumaine de Paris- au cœur du Quartier Latin*, Editions D.U.C., Paris, 1993.
- Bria, Ion, *Ortodoxia în Europa- Locul spiritualității române*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1995.
- Chaillot, Christine, *O scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe din Europa Occidentală în secolul XX*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.
- Garrigues, Jean, Lacombrade, Philippe, *La France au 19e siècle (1814-1914)*, Armand Colin, Vuef, 2001.
- Cojocaru, Haralambie, Wladimir Guettee și papalitatea, în *Ortodoxia* ,an. I, 1949.
- Guettée, Wladimir, *Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox*, Fishbacher, Paris, 1889.
- Iorga, Nicolae, *Histoire des relations entre la France et les Roumains*, Imprimerie „Progresul”, Iași, 1917.
- Iorga, Nicolae, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, ediție revăzută și adăugită, Ed. Ministerului de Culte, București, 1928.
- Isar, Nicolae, „Românii la studii în Franța în anii 1800-1834”, în: *Analele Universității. București*, an XVIII, 1979.
- Ivănescu D., Isac Virginia, „Date noi privind viața și activitatea lui Alexandru Ioan Cuza până la alegerea sa ca domnitor al Principatelor Unite, în: *Revista Arhivelor*, anul XLVIII, vol. XXXIII, nr. 4.
- Leb, Ioan, Vasile, „Wladimir Guettee și românii- 180 de ani de la nașterea sa”, în Ioan Tulcan și Lizica Mihuț (ed.), *175 de ani de la înființarea învățământului superior teologic arădean*, Teologia- Revista Facultății de Teologie din Arad, Arad, 1997.
- Mateciuc, Bogdan, *Lungul drum către acasă- un neoprotestant descoperă Biserica Ortodoxă*, Ed. Aeropag, București, 2012.
- Pimen, Î.P.S., Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, *Mihai Eminescu- cuvinte de suflet*, Ed. Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2006.
- Ploșteanu, Veniamin, Pocitan, *Biserica Ortodoxă Română din Paris- cu o introducere asupra relațiilor franco-române*, Ed. Tipografia cărților bisericești, București, 1940.
- Prundus, Silvestru A., Plaiianu, *Cei 12 episcopi martiri ai Bisericii Române Unite cu Roma*, Ed. Viata Crestina, Cluj, 1999.
- Ross, Nicolas, *Saint-Alexandre sur-Seine. L'Église russe de Paris et ses fidèles des origines a 1917*, Edition Cerf, Paris, 2005.
- Unțanu, Nicodim, Slivăț, Alexenia, Documente inedite franceze în arhivele românești, în: *Revista Arhivelor*, , anul XLVIII, vol. XXXIII, nr. 4